

Társas preferenciák vizsgálatának története: Néhány tanulság laboratóriumi játékelméleti kísérletek számára

Szirák 2017

Janky Béla

MTA TK Szociológiai Intézet &

BME GTK Szociológia és Kommunikáció Tsz.

Téma: Társas preferenciák

Fairness

- inequity aversion
- (strong) reciprocity

Régi és nagy téma a kísérleti irodalomban

Átterjedt a társadalompolitikai attitűdök irodalmára

- survey kísérletek

Elnagyolt áttekintés

- saját kutatás illusztrációként
- reménybeli tanulságok laborkísérletekhez

1. Fairness

Güth 1982 (JEBO), ultimatum game (Svájc)

Fehr et al. munkaügyi kutatások (Ausztria)

Fehr & Schmidt (1999) QJE

- egyenlőtlenség-kerülés modellje

$$U_i(x) = x_i - \alpha_i \max \{x_j - x_i, 0\} - \beta_i \max \{x_i - x_j, 0\}$$

Erős állítás az emberi preferenciákról

Ha működik: egyszerű mérés a laborban

1. Fairness

Fehr & Schmidt (1999) QJE

- közel tízezer hivatkozás
- ESA elnök (2003-5)
- “Legnagyobb hatású közgazdász” (2016 Németo.)

Henrich et al. (2005) Foundations of Human Sociality

- univerzalitás bemutatása: α és β kultúrafüggő, de mindenhol ez működik

1. Fairness

Alternatív modell: reciprocitás

Rabin (1993)

- “pszichológiai játékok” (games with belief-dependent motivations) – kifizetések önmagukban nem értelmezhetők
  - o szándékok, érzelmek (?) beépítésének lehetősége
- “amilyen az adjonisten...” preferencia

Evolúciós modellek erősítik

1. Fairness

Alternatív modell: reciprocitás

Rabin (1993)

De

Modellezési és laboratóriumi nehézségek: nem közvetlenül a monetáris kifizetésekre vonatkoznak a preferenciák

2. Fairness és társadalmi attitűdök

Jóléti ellátások iránti attitűdök (szociológia)

“Deservingness” – megérdemlik-e?

- aki “megdolgozott érte”, (vissza)kaphat
- reciprocitásra hivatkozik!

Hagyományos kérdőíves vizsgálatok, kedvezményezett csoportok iránti attitűdök összevetése

2. Fairness és társadalmi attitűdök

Fong et al. (2006): Közgazdasági és szociológiai közelítés összekötése

Beszivárgás a politikatudományba (2010-)

Kísérletek

- nem játék, hanem attitűdök
- survey-kísérletek
  - o vinyették fiktív kedvezményezettekről – megérdemli-e a támogatást?
- elméleti orientáció

2. Fairness és társadalmi attitűdök

Saját példa: Etnicitás és szegénység hatása jóléti preferenciákra

RDE modell (Horváth & Janky 2014, Janky & Varga 2013)

- a szegény ember feltételezett erőfeszítésétől függő segítség
- az erőfeszítésre anyagi helyzetből és csoport-specifikus sztereotípiákból következettünk
- “poverty – assistance paradox”
- etnicitás-nyomor interakció

Videó-vinyettás teszt (Janky et al. 2014)

3. Fairness - vissza az alapokhoz

Népszerű, de problémás elméletek

Inequity aversion:

- egyszerű modell, jól alkalmazható labor játékokban
- de: úgy tűnik, nincs ilyen univerzális társas preferencia
  - o könnyen kijátszható (pl. Dana et al. 2006 stb.)
  - o tanulási modell jobban teljesít (Burton-Chellew et al. 2016 stb.)
  - o morális keretezéssel módosítható (Capraro & Rand 2017 stb.)

3. Fairness - vissza az alapokhoz

Binmore (2010) stb.: sok egyensúlyból kölcsönös hitek segítenek dönteni (normák, konvenciók, keretezés) nem társas preferenciák

- megtévesztés laborjátékokban: valós élet játékaibeleképezve

“unortodox” közg. vs. “ortodox” közg. + szociológia

4. Fairness játékok a laboratóriumban - hogyan tovább?

- Pszichológiai játékok modelljei
- Nem csak pénzben játszott és/vagy értelmezett játékok a laborban
- Keretezési kísérletek
- Érzelmi reakciók bevonása
  - o Pl. Aaroe & Petersen (2014) vs. Almas et al. (2016)
    - kulturális különbségek kiküszöbölése